

Tarihi Dönemler İçinde Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenişine Genel Bir Bakış

An Overview of The Physical And Cultural Shaping of Nigde City In Historical Periods

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI¹

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu*

Öz: Geçmişte yaşamış tüm toplumlar yerleşik hayata geçecekleri bölgeleri belirlerken bir takım doğal unsurları göz önünde bulundurmışlardır. Bölgedeki toprak varlığı, su varlığı, orman varlığı, hava şartları, hayvancılığa imkan sağlaması, saldırılara karşı güvenli olması, ticaret yollarına ve önemli kavşaklara yakın olması gibi özellikler bölgede yapılacak yerleşimin sınırlarını ve ana geçim kaynağını belirlemektedir. Yerleşim yeri olarak seçilen bu bölge yerleşen toplumun taşıdığı kültürel değerlerle zamanla şekillenmektedir. Bu bağlamda genel görünüşünü, demografik yapısı ve ekonomik durumu zamanla değişen yerleşimlerin canlı dinamikler olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Bir yerleşimin şekillenmesini etkileyen unsurlar arasında yerleşimin içinde bulunduğu fiziki coğrafya, var olan ekolojik özellikler ve yerleşimde bulunan toplumun taşıdığı kültürel değerler ilk sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmanın konusu olan Niğde kenti dağların arasında kalan korunaklı coğrafyası, ekolojik ve jeolojik özellikleri, önemli ulaşım akslarına olan yakınlığı nedeniyle geçmişten günümüze yerleşim bölgesi olarak seçilmiş bir bölgedir. Niğde kenti Anadolu Yarımadası'nın İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Kapadokya Bölgesi olarak adlandırılan ve tarihte birçok kültüre ev sahipliği yapmış tarihi bir kenttir. Bu çalışmanın amacı tarihi dönemler içinde Niğde kentinin fiziki ve kültürel şekillenişini genel hatlarıyla ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Niğde, Niğde tarihi, Niğde kentsel gelişimi, Niğde kentinde turizm

Abstract: All societies that have lived in the past have taken into consideration a number of natural factors in determining the regions in which they will settle. The presence of soil, water, forest, weather conditions, livestock breeding, being safe from attacks, being close to trade routes and important intersections determine the boundaries of the settlement and the main source of livelihood in the region. This region which has been selected as a settlement, has been shaped by the cultural values of the settled society. In this context, it should be accepted that settlements whose general appearance, demographic structure and economic situation change over time are vivid dynamics. Among the factors affecting the shaping of a settlement are the physical geography in which the settlement is located, the existing ecological characteristics and the cultural values of the society in the settlement. The city of Niğde, which is the subject of this study, is a region chosen from the past to the present day due to its sheltered geography, ecological and geological features and proximity to important transportation axes. The city of Niğde is a historical city called Cappadocia which is located in the Central Anatolia Region of the Anatolian Peninsula and has been home to many cultures in history. The aim of this study is to examine the physical and cultural shaping of Niğde city in historical periods.

Key words: Nigde, Nigde history, Nigde urban development, tourism in Nigde

* İlgili yazar/Corresponding author: filizcetinkaya@gmail.com

1. Giriş

Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenışı

Geçmişten günümüze kentlerin şekillenişleri incelendiğinde bölgede yaşayan toplumun kültür yapısı ve bölgenin coğrafi koşullarının belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Başka bir deyişle bulunduğu coğrafyanın ve ekonomik hinterlandın eseri olan kent, bölgesel ve yerel süreçlerin etkisi ve rekabeti karşısında kendi normlarını ve gelişme yasalarını oluşturan yaşayan bir organizmadır (Akbulut, 2009). Burada bahsi geçen coğrafi konum ve mevcut doğal kaynaklar aynı zamanda bölge halkının geçim biçimini şekillendiren başlıca unsurdur. Bölge halkının geçim biçimi ile yaşanan kültür arasında ise direk bir ilişki bulunmaktadır. Bölgede yaşanan kültür yerleşimlerin sahip oldukları fonksiyonlara göre birbirlerinden ayrılmasına sebep olmaktadır. Temelde kentsel ve kırsal olarak ayırabileceğimiz bu yerleşim biçimleri fonksiyonel ve mekânsal olarak birbirinden ayrı olarak görünse de bu yerleşmelerin birbirleriyle sürekli olarak iletişimde olduğunu ve hatta kimi zaman kırsal yerleşimlerin zamanla kentsel yerleşimler olarak evrildiğini söylemek yanlış olmaz. Tarihte birçok kültüre ev sahipliği yapmış Anadolu coğrafyasında günümüzde kent olarak nitelendirdiğimiz birçok yerleşimin kırsal oluşumların gelişmesi ile oluştuğu söylenebilir. Anadolu'da var olan farklı coğrafi bölgeler, ekolojik özellikler ve farklı kültürlerin yanında bu kültürlere eşlik eden birçok farklı dinin de yaşanması bölgede inamış ve yaşayış modelinin biçimlendirdiği birbirinden farklı kent dokularının oluşmasına sebep olmuştur. Salt yapı stoğu olarak algılanmaması gereken ve oluşumu uzun zamanlar alan kentler fiziki şekillenışten öte içinde çok daha derin bir kültür birikimini ve yaşayış öyküsünü bünyesinde taşıyan dinamik oluşumlardır.

Çalışma konusu olan Niğde kentinin içinde bulunduğu Kapadokya Bölgesi; ekolojik, coğrafi, stratejik ve jeolojik yapısından dolayı geçmişten günümüze birçok kültüre yaşam alanı olmuş bir bölgedir.

Niğde kenti Kapadokya Bölgesi içinde kendine özgü fiziksel dokusu, kültür birikimi ve medeniyet zenginliği ile birçok kentten ayrılan bir yerleşmedir. Niğde, geçmişi ve kültürel zenginliği açısından tarihi bir nitelik taşımaktadır. Günümüzde son dönem kentleşme hareketleriyle yerleşmenin kültürel zenginliğini ve tarihi geçmişini yansıtan alanın yerleşme içinde küçük bir alanda sınırlı kaldığı, algısının kaybolduğu ve yeni eklenen unsurlarla yerleşmenin tarihi bir yerleşimden çok gelişmekte olan bir kent görüntüsüne büründüğü görülmektedir. Bu amaçla çalışma Niğde kentinin var olan tarihi dokusunu ortaya koymayı ve kent merkezinin tarihi şekillenişini irdelemeyi amaçlamaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Niğde kentinin fiziki ve kültürel şekillenışı oluşturmaktadır. Tarihi Hitit Medeniyeti'ne kadar giden Niğde kentinin bulunduğu konum dolayısıyla çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması Niğde kent merkezinde ve yakın çevresinde bir kültür zenginliği oluşmasına neden olmuştur. Bu kültür zenginliğinin kent dokusuna ve yayılımına olan etkisi ise kaçınılmazdır. Bu çalışma ile amaçlanan Niğde kentinin tarihi süreçteki fiziki ve kültürel dokusunun ortaya konulması, Niğde kültürünün anlaşılması ve yaşatılması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma ile Kapadokya Bölgesi gibi oldukça nadir rastlanan özellikler taşıyan bir bölge içinde bulunan Niğde kent merkezinde koruma çalışmalarının önemini de vurgulanmış olacaktır.

Niğde kenti ve yakın çevresinde (özellikle günümüzdeki adı Kemerhisar olan Tyana bölgesinde) hüküm sürmüş kültürlerin tarihi süreçte analizlerini yaparak kentin şekillenmesi üzerindeki etkilerini genel hatlarıyla ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın metodolojisi; tarihi kaynakların, konu ile ilgili yazılmış makalelerin ve ilgili bölgede yapılan görsel gözlemlerin analizlerinin yapılması temeline dayanmaktadır.

3. Araştırma Bulguları

Araştırma sahasını oluşturan Niğde, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde Kapadokya olarak tabir edilen tarihi bölge içinde bulunmaktadır. Kendine has yapısal ve morfografik karakterleriyle Niğde bölgesi, volkanik dağları (Hasan D., Melendiz D., Keçiboyduran D., Göllüdağ) ve bu dağların oluşturduğu platolarıyla dikkat çekmektedir. Bu volkanik kütleler; ovalar (Misli, Bor ve Melendiz Ovaları) ve güneyden

sınırlayan Bolkar ve Aladağlar yörenin hakim morfolojisini oluşturmaktadır (Toroğlu ve Ceylan, 2013). Niğde kentinde kara iklimi görülmektedir. Bunun nedeni; etrafının dağlarla çevrili olması, deniz seviyesinden 1200 m yükseklikte bulunması, denizden gelen rüzgarları alamaması ve kuzeyden gelen soğuk rüzgarlara açık olmasındandır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

Niğde kenti su ihtiyacını içinden ve yakın çevresinden geçen irili ufaklı akarsulardan karşılamaktadır. Niğde kentine bahar ve kış aylarıyla sınırlı, az miktarda yağış düşmektedir. Bu yüzden Niğde kentinde zengin bir bitki çeşitliliğinden ve büyük ormanlık alanlardan söz edilemez. Kente bağlı kasaba ve köylerde tarım, bahçecilik ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı gözlemlenmektedir. Topraklarının bir kısmı İç Anadolu Bölgesi'nde diğer bir kısmı ise Akdeniz Bölgesi'nde olan yerleşmeye bu özelliği iklimsel farklılık katmıştır.

Niğde Kuzeybatıda Melendiz Dağları ile Güneydoğuda Toroslar arasında önemli bir geçit güzergahı üzerindedir. Niğde yerleşiminin çekirdeğini oluşturan ve üstünde kalenin yapılandırıldığı tepenin yamaçlarında ve eteklerinde yoğun yapılaşmanın olduğu görülmektedir. Bu yapılaşmanın ne zaman başladığı hakkında net veriler olmasa da bu bölgedeki ilk yerleşmenin Hititler dönemine tarihlendiği ve Hitit belgelerinde geçen Naghita'nın burası olabileceği ileri sürülmektedir. Niğde ve yakın çevresinin bilinen tarihi Hititler devrine kadar inmektedir. Frig ve Pers hakimiyetinden sonra Makedonyalılar'ın idaresi altına giren bölgenin önce Pontus Krallığı'na, ardından milattan önce 1. yüzyılda Roma İmparatorluğu'na dahil olduğu bilinmektedir (Oflaz, 2007).

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasıyla Niğde Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu sınırlı içinde kalmış ve Türklerin 1071 yılında Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya girmesiyle Anadolu Selçuklu Devleti'nin hakimiyeti altına geçmiştir. 1407 yılında Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti'ne giren bölge, sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlı bir kent olarak günümüze kadar gelmiştir (Niğde 1000 Yıllık Harita, 2008).

Tarihi Süreç İçinde Niğde Kent Merkezi Fiziksel ve Kültürel Şekillenışı

Araştırmalar ve yapılan kazılar sonucunda Niğde ve yakın çevresinde yerleşik düzenin günümüzden 10 bin yıl öncesinde başladığı ve o zamandan günümüze farklı toplumlara ait olsa da bölgedeki yerleşimin kesintisiz olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Bölgenin M.Ö. 1800'den başlayarak bin yıl süreyle Hititler'in hâkimiyetinde kaldığı anlaşılmaktadır (Niğde 1000 Yıllık Harita, 2008).

Anadolu tarihinde Hititlerin çok önemli bir yeri olduğu tartışılmazdır. Özellikle yerleşik düzenin kurgulanmasında Hititlerden kalan miras birçok topluma yol gösterici olmuştur. Tarıma dayalı toplumların tarımsal faaliyetlerin gerekliliklerine göre şekillendirdikleri yerleşimleri günümüz kentlerinin de temelini atmıştır. Tarım öncelikli toplumların yıllık takvimleri, yapıları, ulaşım ağları, toplumdaki iş bölümü ve yapılan ticaretin şekli yerleşim modelinin şekillenmesine sebep olmaktadır. Bu durum Hititler Medeniyeti'nde kendilerine özgü bir kültürün oluşmasını sağlamıştır.

Hititler sahip oldukları kültürü, egemenlikleri altına aldıkları toplulukların devlete olan bağlılığını sağlamak ve sürekli kılmak için kullanmıştır. Bir devlet birliği altında toplanan toplumları bir arada tutmak için tanrıların ve tanrıçaların gücü kullanılmış ve toplumsal tabakalaşmada Hititleri en üstte koymuşlardır. Hititlerin yok ettikleri kentlerin fethedilen bölgelerden insan kaynakları ve maddi kaynaklar getirtilerek merkezi otoriteye bağlı yeni birimler haline dönüştürülmeleri sağlanmıştır (Sevinç, 2008).

Günümüzde Hitit dönemi Niğde yerleşmesi hakkında çıkarımlar yapılabilecek kaynaklar sınırlı olsa da ilk kent şekillenişini yapmaları açısından Hititlerin bölgedeki varlığı oldukça önemlidir.

Hitit İmparatorluğu döneminde günümüzde Niğde'ye bağlı bir kasaba olan Tyana (günümüzdeki adı ile Kemerhisar) merkez şehir konumundadır. Bu dönemde Niğde (Nahita) olarak bilinen bölge daha sonra Asurluların, Friglerin, Kemerlerin, Medlerin, Perslerin ve Büyük İskender'in hakimiyetine, ardından da Roma İmparatorluğu hakimiyetine girer ve eyalet olur (Özdaş, 2007). Sıralanan bu devletlerin kalıntılarının Niğde

kent merkezinden çok Tyana'da (Kemerhisar) bulunması o tarihlerde 'Tyana' adı ile anılan bu bölgenin Niğde'den daha önemli bir merkez olduğunu göstermektedir.

Tyana yerleşmesinde bulunan ve özellikle Roma döneminden kalma Roma Havuzu ve Tyana Su Kemerleri bölgenin günümüzde de turistler tarafından ziyaret edilmesini sağlamaktadır. Tyana Roma dönemi boyunca sivil ve askeri bakımdan iyi donanmış ve birçok güzel yapı ile bezenmiş önemli bir şehir halindedir (Özdaş, 2007).

Roma halkının Hristiyanlıkla tanışması ve önceleri merkez hükümetin Hristiyanlık inancını yasaklaması hatta inanalar üzerinde ciddi yaptırımlar uygulaması bölgede bulunan ve Hristiyanlık dinini yaşamak isteyen halkın saklanmasını gerektirmiştir. Merkez hükümetten kaçan hristiyanların saklanmasına oldukça elverişli olan Kapadokya Bölgesi bu amaç için uzun bir dönem kullanılmıştır. Çünkü volkanizmaya, tektonizmaya veya aşınmaya bağlı olarak oldukça karakteristik yüzey şekillerinin bulunduğu Kapadokya Bölgesi'nde kayalar oyulmaya oldukça müsaittir (Dirik, 2009). Bölgede var olan jeolojik yapının kaya içi oluşumlara izin vermesi, kolayca oyularak şekil alması ve hava ile temas ettikten sonra bu şeklinin bozulmaması oldukça fazla sayıda kaya içi ve yeraltı yerleşimlerinin yapılmasına neden olmuştur. Kolay işlenebilen bu kayaların içinde halkın korkusuzca yaşama ve ibadet yapabilme imkanı bulması ayrıca bu mekanların dışarıdan algısının düşük olması nedeniyle güvenli olması özellikle Kapadokya Bölgesi'nde ve Niğde yakın çevresinde bu tip yerleşimlerin çok sayıda oluşmasını sağlamıştır. Saklanmak için bu bölgeyi seçen Hristiyanların özellikle yer altını ve mağaraları yaşam alanı haline getirmeleri bölgede bugün bile turistler tarafından ilgi gören birçok tarihi ve kültürel mekanın oluşmasına sebep olmuştur.

Roma İmparatorluğu'nun bu baskıcı döneminin ardından Roma hükümeti Hristiyanlığı kabul etmiştir ve yeraltında ve oyma kayalar içinde saklanarak yaşayan halk yer üstüne çıkmıştır. Bu tarihten sonra doğudan gelen İslamiyet akımı kendini bölgede göstermeye başlamış ve dünya üzerinde olduğu gibi Niğde ve civarında da din savaşları kendini göstermiştir. Bölge, mensup olduğu dini yayma arzusu içinde olan Bizans, İran ve Arap toplumlarının saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde bölge kentleşme adına çok önemli gelişmeler gösterememiştir.

Niğde kenti, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkler'in hakimiyetine girmiştir. Eserini XIII. yüzyıl sonlarında kaleme alan Niğdeli Kadı Ahmed'e göre şehrin surları ilk defa I. Süleyman Şah tarafından yaptırılmıştır. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesud zamanında Niğde ve çevresine oğlu II. Kılıcarşlan hakim olmuştur; onun hükümdarlığı döneminde (1155-1192) şehir esaslı şekilde tamir görmüş ve bu tamirle ilgili kitabe şehrin Hasandağı tarafındaki Ereğli kapısına asılmıştır. Niğde'nin surları 1196'da Anadolu Selçuklu sultanı olan II. Süleyman zamanında tekrar tamir edilmiştir. 1223 tarihten sonra Niğde doğrudan sultana bağlı bir şehir haline gelmiştir. Selçuklular zamanında büyük ölçüde imar edilen Niğde ayrıca önemli bir ilim merkezi de olmuştur (Oflaz, 2007).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin ticareti güçlendirmeye yönelik stratejileriyle oluşan liman şehirleri arasında önemli bir yeri olan Alanya ve Antalya'dan çıkan yollar Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemek için başkent Konya üzerinden Kayseri, Malatya, Erzurum ve Tebriz'e bağlanmaktadır. Bu güzergah kervan yolu olarak kullanılmaktadır ve yolun Niğde'ye olan yakınlığı o dönemde Niğde ticaretini de etkilemiştir. Yakın çevresinde Bizans İmparatorluğu zamanından kalan Hristiyanların bulunduğu bölgelerden gelen halkla yapılan ticaret Niğde'nin kültürel olarak da zenginleşmesini sağlamıştır (Şaman, 2013).

Niğde kentinin farklı dönemlerine ait eserlerinde yapılan incelemelerde en etkili eserlerin Selçuklu, İlhanlı, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi eserleri olduğu görülmektedir. Niğde Selçuklu Devleti hakimiyeti altındayken kuzeydeki iç kale ve güneydeki genişleme ile uzayan dış kale surlarıyla çevrelenmiştir. Bu dönemde yapılan Alaeddin Camii (1223), İlhanlı döneminde Sungur Bey Camii ve Türbesi (1335) ve Karamanoğulları döneminde Ak Medrese (1409) önemli yapılarıdır. Niğde Kentinde Selçuklu, İlhanlı ve Karamanoğulları dönemlerine ait 1223 ve 1410 yılları arasına tarihlenen yapılarda taç kapı, kemer, tonoz, pencere ve mihrap gibi mimari unsurlarda gotik stilin etkileri görülmektedir (Şaman, 2013).

Bu dönem içerisinde Niğde Haçlı Seferleri'ne maruz kalır ve Anadolu Haçlı Seferleri nedeniyle çok fazla tahrip edilmiştir. Bu dönemden sonra sultan Anadolu'da ve Niğde'de de bazı imar girişimlerinde bulunmuştur. Örneğin Niğde'ye ticaretin gelişmesi için bir çarşı yaptırmıştır. Ayrıca kente 1223 yılında kendi adıyla bir cami yaptırmıştır. Niğde'yi ordu merkezi haline getirmiş ve Müslüman Türk boylarını bölgeye yerleştirmiştir. Böylece Niğde hareketli, kalabalık ve ticaret canlandığı için zengin bir merkez haline gelmiştir. 1305 yılında bölgeye İlhanlılar (Moğollar) hakim olmuştur. Başta olan Sungur Ağa imar girişimlerinde bulunmuş ve kendi adıyla bir cami yaptırmıştır. Sırayla Eretna Beyliği ve Karamanoğlu Beyliği hakimiyetine giren bölge 1397 yılında Osmanlı hakimiyetine girmiştir (Özdaş, 2007).

Osmanlı Dönemi'nde Niğde, Niğde sancağı olarak bugünkü Niğde kentinin tamamını içermektedir. Bunun yanı sıra Nevşehir ilinin Acıgöl ve Ürgüp ilçelerinin tamamı ile Gülşehir ve Avanos ilçelerinin güney kesimleri ve Kayseri ilinin Yeşilhisar ilçesinin tamamı ile Develi ve İncesu ilçelerinin batı kısımları da Niğde sancağı sınırları içerisinde kalmaktadır (Hüseyiniklioğlu ve Arslan, 2009). Niğde Sancağı Osmanlı Devleti'nde klasik dönemden başlayarak 1914 yılına kadar Konya Vilayeti'ne bağlı bir idari birim olarak yer almaktadır (Kaya, 2006). Osmanlı Devleti'nin sadrazamı olan damat İbrahim Paşa'nın Nevşehirli olması dönemin kaynaklarından Niğde'nin değil de Nevşehir ve civarının faydalanmasına sebep olmuştur. O dönemde sarayın tutumu da İstanbul'daki saray ve çevresinin güvenliğini ön planda tutmak olunca Anadolu şehirlerinin imarı ertelenmiştir. Ayrıca Batı Anadolu'da Osmanlıların ortaya çıkmasıyla (1300–1360) politik ve ticarî ağırlık merkezi Batı Anadolu'ya kaymış (Akbulut, 2009) ve Niğde'de imar faaliyetleri yavaşlamıştır.

Osmanlı Devleti kurulduktan bir süre sonra bölgeye huzurun gelmesi ile Niğde kale dışında mahalleleşmeye ve yayılmaya başlamıştır. Bir süre sonra Niğde kenti Osmanlı Devleti'ne özgü Türk kenti görünümünü almıştır. Dağ yamaçlarına kurulan konutlar güneşlenmeye, manzaraya ve havalanmaya hakim olacak şekilde konumlandırılmıştır. Oldukça yoğun yaşanan İslamiyet etkisiyle yapılarda ve yapıların konumlandırılmalarında mahremiyet ön planda tutulmuştur. Yapı bahçeleri dışarıdan görünmeyi önleyecek şekilde yüksek duvarlarla çevrilmiş dışa kapalı bir yapı-bahçe ilişkisiyle şekillenmiştir. Sokaklar oldukça dardır ve bazı sokaklar güvenlik amacıyla çıkmaz sokak şeklinde planlanmıştır. Belli bir aileye ya da farklı dinden olan ailelere de özgü olabilen bu çıkmaz sokaklara Türk kent şekillenişinde sıklıkla rastlanılmaktadır. Niğde'nin Osmanlı Dönemi'nde kullanılan bir çarşısının olduğu bilinmektedir. Ayrıca bölgede bulunan kayaların kolay kazılabilmesi yapıların bitişiğinde ya da hemen yakınında erzak deposu olarak kullanılacak mekanların oluşmasını sağlamıştır.

1800 yılların sonuna gelindiğinde batının etkisi Osmanlı kentlerinde etkisini göstermeye başlamıştır. Anadolu'da birtakım şehirlerde batı dünyasının bir mimari ögesi olan saat kulelerin inşası bunun güzel bir örneğidir. Osmanlı şehirlerinde başlatılan inşa ve yenileme faaliyetlerinin örneklerinden birisi olarak Niğde saat kulesinin inşası da bu döneme rastlamaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan kulenin bazı araştırmalarda Sultan II. Abdülhamid'in 1901-1902 yılında Ziya Paşa tarafından inşa ettirildiği belirtilirken, diğer bazı araştırmalarda ise yine Ziya Paşa tarafından 1866 tarihinde inşa ettirildiği belirtilmiştir (Uzun, 2019).

Niğde ve yakın çevresindeki yapılarda genelde bölgeye özgü olan sarı trakit taşı kullanılmıştır. Niğde evleri, Kayseri'den Erzurum'a kadar şerit şeklinde uzanan, kerpiç damlı, ahşap hatıllı ve taş duvarlı inşa tarzının kullanıldığı kuşağın içindedir (Altuner, 2013).

Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Niğde'de imar çalışmaları bambaşka bir döneme girmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan yorgun çıkan ve yeni kurulan cumhuriyetin olgunlaşma dönemini bekleyen kent o dönemde nüfus, sanayi, ulaşım gibi konularda gelişme gösteremese de günümüzde dünya üzerinde süregelen ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu hızlı kentleşme faaliyetlerine tanıklık etmektedir. Kentin eski mahallelerine ilaveten birçok yeni mahalle yapılmış, bu mahalleler ana caddeler ve kavşaklarla birbirine bağlanmıştır. Günümüzde Niğde kent olarak 23 mahalle, 10 Bulvar, 25 cadde, 1040 sokak, 2 meydan, 72 park ve bahçeden oluşan küçük bir Anadolu kentidir (Kara, 2012). Kentin tarihi merkezi son dönem kentleşme hareketleriyle yüksek katlı yapıların arkasında kalmış ve ne yazık ki tarihi

algısını kaybetmiştir. Çarpık kentleşme örneklerinin de görüldüğü Niğde kentinde son dönem alınan koruma kararları ve yapılan koruma çalışmaları ile tarihi kent merkezinin tarihi niteliğine ve görüntüsüne tekrar kavuşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. Sonuç

Geçmişten bugüne Niğde kentinin fiziki koşulları, önemli ulaşım, ticaret ve din yolu güzergahlarının yakınında bulunması bölgenin yerleşme için seçilen bir bölge haline gelmesine sebep olmuştur. Niğde kenti doğal özellikleri, kültürel zenginliği ve tarihi Kapadokya Bölgesi içindeki konumuyla tarihte birçok topluma ev sahipliği yapmış ve toplumların şekillendirdiği coğrafyasıyla farklı kent görünüşlerine sahip olmuştur. Günümüzde Niğde'ye bağlı bir kasaba olan Tyana yerleşmesinin önceleri Hitit toplumunun kültürüyle şekillenmesi ve sonrasında Roma hakimiyetine bağlı bir ticaret merkezi haline gelmesi günümüzde bölgeyi Niğde'ye bağlı bir kültürel zenginlik haline getirmiştir. Tyana yerleşmesinin sahne olduğu din savaşları bir süre sonra merkezin kaymasına ve ticari merkezin Niğde olmasına sebep olmuştur. Ancak Niğde planlı bir kent görünüşünü Selçuklu Hükümdarlığı'na girdikten sonra kazanmıştır. Yeni yapılan yapılar kent kalesi ve yakın çevresinde yoğunlaşmıştır. Daha sonraları bölgeye hakim olan Osmanlıların etkisiyle tipik bir Anadolu Osmanlı kenti görünümüne bürünmüş olan kent Cumhuriyet Dönemi imar çalışmalarlarıyla organik bir kent olma özelliğini devam ettirmektedir. Günümüzde kentin karşı karşıya olduğu en büyük sorun kentte görülen hızlı kentleşme hareketlerinin kentin tarihi ve kültürel zenginliğini perdelemesidir. Tüm Kapadokya Bölgesi'nin olduğu gibi Niğde kentinin de taşıdığı bu tarihi, kültürel ve doğal zenginliğin tanıtılması ve kontrollü bir şekilde turizm faaliyetlerine katılması Niğde kentinin tarihi dokusunu yaşatacak ve tarihten gelen kültür zenginliğinin gelecek kuşaklar tarafından da yaşatılmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, G. (2009). Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 35(2), 212-222.
- Altuner, H. (2013). Geleneksel Niğde Evleri Giriş Düzenlemeleri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8, 1643-1670.
- Dirik, K. (2009). Kapadokya Bölgesi'nin Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Bunların Bölgedeki Medeniyetler Üzerindeki Etkisi. 1.Tıbbi Jeoloji Çalıştayı, 30 Ekim-1 Kasım 2009. 6-9.
- Hüseyiniklioğlu, A. ve Arslan, A. (2009). 16. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Niğde Kazası Yerleşme Merkezlerinin Tespiti, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 299-314.
- Kara, M. (2012). Kentler Açısından Mekânın Toplumsalılığı ve Yer İsimlerinin Siyasal Yapıya Göre Değişimi: Niğde Örneği, Journal of World of Turks, 4(1), 149-163.
- Kaya, M. (2006). XX. Yüzyıl Başlarında Niğde Sancağının Nüfusuna Dair, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 19, 193-210.
- Niğde Bin Yıllık Harita, (2008). T.C Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, ISBN 978-975-585-927-5, Niğde.
- Oflaz, M. (2007). Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Araştırmaları Merkezi, İslam Ansiklopedisi, (33), 92.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2013). Niğde Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 7. Bölge Müdürlüğü Niğde Şube Müdürlüğü. Niğde.
- Özdaş, G. (2007). Modernleşme Sürecinde Niğde'de Mimari Çevre ve Kentsel Dönüşümler, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Sevinç, F. (2008). Hititlerin Anadolu'da Kurdukları Ekonomik ve Sosyal Sistem, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (17), 11-32.
- Şaman, D. N. (2013). Niğde'deki Türk Dönemi (13-15. Yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı-Mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30 (1), 115-140.
- Uzun, E. (2019). Journal of Ottoman Civilization Studies, 5(9), 119-130.
- Toroğlu, E. ve Ceylan, S. (2013). Niğde Yöresi Kaplıca, İçmece ve Doğal Mineralli Suları, Sorunlar ve Öneriler, Eastern Geographical Review, (30), 47-70.